

JOERI VOS

MARIA

MARIA

MARIA

DE NIEUWE TONEELBIBLIOTHEEK

De Nieuwe Toneelbibliotheek, Tekst #654
© 2021, Joeri Vos
Eerste druk 2022

isbn 978-94-6076-654-1
nur 307

Niets uit deze uitgave mag worden opgevoerd of verveelvoudigd zonder schriftelijke toestemming van de schrijver en De Nieuwe Toneelbibliotheek

No part of this book may be reproduced in any way without written permission from the writer and De Nieuwe Toneelbibliotheek

De Nieuwe Toneelbibliotheek bestaat uit

Mara Aronson
Connie Nijman
Ditte Pelgrom
Redacteur
Dionne Hendriks

Typografie en basis lay-out

Connie Nijman
Printwerk
Hollandridderkerk, Ridderkerk

info@denieuwetoneelbibliotheek.nl
Postadres De Nieuwe Toneelbibliotheek
Willem Beukelsstraat 42 1097 ct Amsterdam

Dit boekje is online te bestellen op:
www.denieuwetoneelbibliotheek.nl

voor mijn moeder
Yvonne van Borrendam

Personen

Maria

Gabriel

Jozef

Elisabet

Milena

0.1

*Muziek: Shlomlekh Maryam
Improvisatie door Anass Habib*

Shlomlekh Maryam, malyat taybutho, Moran amekh
Mbarakhtu ath b Nèshè, wambarakhu firu d karsekh Moran Yeshua
Mshiho
Mort Maryam Émé d'Aloho etkashfe hlofayn hnan hatoyé
Husho wabshuto dmawtan
Amèn

Muziekvideo Veenfabriek:

0.2 (openbaring 12)

Muziek: Ave Maria – Proloog

Compositie: Bastiaan Woltjer

maria Ik zie een wonder in de hemel: een vrouw bekleed met de zon, de maan onder haar voeten, en op haar hoofd een kroon van twaalf sterren.

Ze is in verwachting, ze huilt, ze worstelt, ze heeft pijn omdat ze gaat bevallen.

En ik zie nog een wonder, kijk dan: een grote rode draak, met zeven koppen en tien horens en zeven kronen op zijn koppen. Zijn staart trekt het derde deel van de sterren uit de hemel en werpt ze op de aarde. En de draak staat voor de vrouw, klaar om haar kind te verslinden zodra het geboren is.

Zij baart een zoon en de zoon wordt in veiligheid gebracht en in de hemel is het oorlog en de draak verliest en verliest ook zijn plaats in de hemel. Die grote draak. Die oude slang, die ook duivel en satan genoemd wordt, die de hele wereld misleidt. Hij wordt op de aarde geworpen en zijn engelen worden met hem geworpen.

En als de draak ziet dat hij op de aarde is geworpen, achtervolgt hij de vrouw. Maar de vrouw krijgt van de grote arend twee vleugels, zodat ze naar de woestijn kan vliegen, waar ze een tijd en tijden en een halve tijd veilig zal zijn. En de slang werpt uit zijn mond een vloedgolf om de vrouw mee te sleuren. Maar de aarde komt de vrouw te hulp en verzwelgt de vloed van de draak. En de draak voert oorlog tegen haar kinderen.

0.3

*Muziek Des Oge Mais quér' éu trobar
Cantigas de Santa Maria – CSM1*

Dit lied is een verhandeling over de 'zeven vreugden' van Maria.

Des oge mais quér' éu trobar
pola Sennor honrrada,
en que Déus quis carne fillar
bêeita e sagrada,
por nos dar gran soldada
no séu reino e nos herdar
por séus de sa masnada
de vida perlongada,
sen havermos pois a passar
per mórt' outra vegada.

E porên quéro começar
como foi saüdada
de Gabriél, u lle chamar
foi: "Benaventurada
Virgen, de Déus amada:
do que o mund' há de salvar
ficas óra prennada;
e demais ta cunnada
Elisabét, que foi dultar,
é end' envergonnada".

E demais quéro-ll' enmentar
como chegou canssada
a Beleên e foi pousar
no portal da entrada,
u pariu sen tardada
Jesú-Crist', e foi-o deitar,
como mollér menguada,
u deitan a cevada,

no presév', e apousentar
ontre bestias d' arada.

Muziekvideo Veenfabriek:

1

maria

Ik wilde er niet over beginnen
Soms, als mensen naar me bidden
Heb ik er geen zin in
Dan denk ik: ik wil niet

Het is in mijn hoofd dat ik dan denk
Het is dan bijna alsof ik vergeet
Het is zo makkelijk om te vergeten
Wat je moet onthouden, bedoel ik
Het kleinste kan het grootste betekenen
Je kan de kleinste dingen zeggen
niet eens meer weten dat je het zei
en daarmee iemands leven verpesten
Of andersom, dat je één compliment maakt
Gewoon niet eens – gewoon iets wat je denkt
En dat zorgt dat iemand zich compleet anders
En beter voelt over zichzelf en het is net alsof –
Alsof we dat soms vergeten –
dat wat we doen echt effect heeft op andere mensen
Ik voel me echt heel vreselijk soms
Dat ik alleen maar wil schreeuwen
Maar ik kan het niet
omdat ik niet wil dat iemand
ooit een slechte ervaring heeft
Ik wil niet dat iemand
een slecht moment heeft
Ik wil dat iedereen
met wie ik in contact kom
de hoogste high voelt
die ze maar kunnen voelen
En als iemand dat niet heeft gevoeld
Dan haat ik dat.
Als ik er alleen maar aan denk

Aan het idee dat iemand
mij zou kunnen ontmoeten
en een slechte ervaring heeft...
Dan spring ik het liefst van een klif

2.1

maria

We hadden een huis met van die doeken... we waren naar Egypte gevlucht... hoe die bewogen, die doeken... hoe het licht er op viel... het had een schoonheid... en het was van ons, het was onze plek... – ik herinner me de middagen, als het te warm was buiten... – jij en ik samen... Stond je tussen de doeken te oefenen...

‘Kijk mama: Jode wijn!’

Je kon de R nog niet zeggen. Gingen we samen oefenen: ‘Rood’ ‘RRRRRR-Jood’ ‘Bijna goed: Rrrood’ ‘RRRRR-Jood’.

Muziek Ya Mariamul Bikru (Instrumentale versie, Duduk)

En er waren ook dingen lastig. Zwemles bijvoorbeeld. Dat ging niet. Niemand kreeg je dat water in, weet je nog? En van verhaal-sommen bakte je helemaal niks van op school. ‘Je hebt vijf broden en twee vissen, met hoeveel vriendjes kan je die delen?’ Dat soort sommen. Jouw antwoorden zaten er altijd echt helemaal naast.

2.2

maria

Ze zijn gemaakt om er lief uit te zien. In het begin.

‘Hoe zit dit? Hoe werkt dat dan? Waar kom ik vandaan?’

Als je een kind hebt. Dat je dan je hele jeugd nog eens kan meemaken.

Maar dan ernaar kan kijken.

Dat weet je niet van tevoren.

Als je er middenin zit.

Dat het zo werkt.

Bijvoorbeeld als je tand eruit gaat.

Als die los zit.

Hoe spannend dat is.

Je krijgt allemaal nieuwe, rare gevoelens.

Supertrots op rare dingen.

Applaudisseren als ie z'n bordje heeft leeggegeten.

Dat ie zo jong al met twee benen kon springen

En als hij andere kinderen hielp

Een keer een meisje dat gevallen was

Dat hij haar overeind hielp

Maar mensen die te trots zijn op hun kinderen vind ik moeilijk. Ik probeer het vanbinnen te zijn. Ik mag normaal van mezelf maar één anekdote per dag vertellen. En die moet dan echt grappig zijn. Want anders is het saai. Voor vriendinnen die geen kinderen hebben.

Ik moest echt m'n best doen om niet overal om te lachen. Want lachen is een beloning. En je moet niet slecht gedrag belonen of zo. Ik weet eigenlijk niet of dat wel klopt. Misschien klopt dat wel helemaal niet. Ik had niet echt een idee hoe ik moeder moest zijn. Je had ook geen Ouders van Toen toen.

Ik was er niet aan toe, ‘maar als je er op gaat wachten, tot het uitkomt, dan gebeurt het nooit.’

Het komt nooit uit. Ik denk dat ik het slaapgebrek het ergste vond. Of dat ze dan zo drie zijn en de hele dag achter je aanlopen ‘Maria, Maria, Maria’ en dat als je iets moet pakken waar je voor moet bukken, dat ze

dan ook weer aandacht willen en dat ze je dan op je kont tikken als je gebukt staat, dat is echt het aller aller allerergste wat je als ouder overkomen kan

3.1 (soera 3, al-imran)

maria

Ze waren al oud, mijn ouders, en ze hadden nog geen kinderen.
In een boom – zag mijn moeder – voedde een vogel haar jongen.
En zij verlangde een kind.
God, zei ze, als u mijn verlangen vervult,
dan zal mijn kind leven om u te dienen mijn God.
En God verscheen aan mijn vader
en zei dat hij een zoon zou krijgen
die de blinden en zieken zou genezen
en de doden tot leven zou wekken
Mijn vader vertelde mijn moeder
wat God hem gezegd had
En toen stierf mijn vader, voor mijn geboorte
En mijn moeder geloofde dat ze een zoon krijgen zou
En toen ik geboren werd zei mijn moeder tot God:

‘Oh mijn Heer! Voorwaar, ik heb een vrouw gebracht
En de man is niet zoals de vrouw
Want een meisje zal geen Profeet zijn
Zij zal geen Profeet zijn’

3.2

maria

Dat was mijn moeder... En ik groeide op in de tempel en mijn oom voedde mij op.

In de zomer at ik de vruchten van de winter en in de winter de vruchten van de zomer en als mijn oom vroeg hoe ik aan die vruchten kwam antwoordde ik dat ze van Allah kwamen, en dat Allah geeft aan wie Hij wil, en aan niemand verantwoording hoeft af te leggen, en Gabriel zei: 'Maria, jij bent de meest bijzondere vrouw onder de vrouwen en Allah heeft jou uitverkoren'. En ik zei: 'zeg je dat tegen alle meisjes van twaalf of alleen tegen mij?' En hij zei:

gabriel/allen

Ave Maria, vol van genade, de Heer is met U.

maria

Hij heette Gabriel

'Ik kom van God,' zei hij

'En ik geef je een kind'

En ik vroeg: 'hoe kan dat'

En hij zei: 'het is zo voorbij.'

Lees het boek maar

Zoals het er staat

Zo is het gegaan

Lees het boek maar

Zoals het er staat

Zo is het toch altijd gegaan

Ik ben in blijde verwachting van God.

3.3

gabriel

Luister, ook je familielid Elisabet is zwanger van een zoon, ondanks haar hoge leeftijd. Ze is nu, ook al hield men haar voor onvruchtbaar, in de zesde maand van haar zwangerschap, want voor God is niets onmogelijk.

maria

Zei hij. En ik zei tegen Jozef: 'luister vriend, Tante Elisabet is zwanger.'
En hij zei:

jozef

'Dat meen je, wie had dat ooit verwacht.'

maria

En ik zei: 'ik moet je nog iets vertellen en dat ga je ook gek vinden denk ik...' En hij zei:

jozef

'Ik hou van je, no matter what.'

maria

En ik zei dat dat lief was en ik zei tegen m'n tante: 'oh wauw! Tante Elisabet? Is het waar? Ben je zwanger?! leieieie!' En zij zei:

elisabet

'Gezegend ben jij onder de vrouwen, en gezegend is de vrucht van je schoot. Waar heb ik het aan te danken dat de moeder van mijn Heer bij mij komt? Op het moment dat je groet mij in de oren klonk, sprong het kind van vreugde op in mijn schoot. Gelukkige vrouw, zij die gelooft! Wat haar namens de Heer is gezegd, zal in vervulling gaan.'

Maria en Jozef gaan per ezel richting Bethlehem

Muziek Cuncti Simus Concanentes

Llibre Vermell de Montserrat

Cuncti simus concanentes; Ave Maria

Virgo sola existente, en affuit angelus
Gabriel est appelatus, atque missus caelitus
Clara facieque dixit; Ave Maria
Cuncti simus concanentes; Ave Maria

Clara facieque dixit audite carissimi
En concipies Maria; Ave Maria
Cuncti simus concanentes; Ave Maria

En concipies Maria audite carissimi
Pariesque filium; Ave Maria
Cuncti simus concanentes; Ave Maria

Pariesque filium audite carissimi
Vocabis eum Jhesum; Ave Maria
Cuncti simus concanentes; Ave Maria

4.1

Muziek Laudemus Virginem
Libre Vermell de Montserrat

Laudemus virginem mater est
Et eius filius Ihesus est.
Plangamus scelera acriter
Sperantes in Ihesum iugiter.

4.2

Muziek Bevalling

Compositie: Bastiaan Woltjer

maria

We maken de reis om administratieve redenen

die me helemaal niets kunnen boeien

Ik voel hoe jij in mij beweegt, hoe je groeit

Het is een wonder

Echt iets voor mij

Ik voel me fantastisch

Ik voel me ellendig

Ik voel me beter dan ooit

Ik ben een Nijlpaard op een Ezel

Misselijk Nijlpaard

Alles ellendig

En ik voel me fantastisch

Ik zou wel altijd zwanger willen zijn

En nooit meer.

Ik voel me rampzalig. Sensueel. Onaantrekkelijk.

Seksueel. Dik. Misselijk. Trots op mijn lichaam.

Ik voel me rampzalig en sterker dan ik me ooit heb gevoeld.

En als we de stad inrijden weet ik dat de dans gaat beginnen. De dans van de goden, mensen, dieren. De dans van de Geboorte.

Een os en een ezel zijn er. Kippen, konijnen, kamelen en draken. Waar we zijn maakt niets uit. Ik loop, beweeg, sta rechtop. Lig op m'n zij in het stro. Jozef vermorzel ik. Iemand zou hem moeten vragen hoe het voor hem was, denk ik duizend jaar later en vergeet ik dan weer. De mensen die ons geen plek voor de nacht gunden schreeuw ik uit hun slaap. De vliezen breken. Ik krijg water. Ik ben een dier. Ik sta tussen de dieren op handen en knieën. Wie wil er baren? Wie wil ooit nog iets anders doen? Zoet zoet trauma. De dieren en ik. We drinken uit dezelfde voederbak. Slaan dezelfde klanken uit. Ik ben bang, niet bang, een beest, de pijn,

natuurgeweld. Ik ben de storm. Wie wil er baren? Waarom zulke grote hoofden? Heeft al dat denken ooit iets goeds gebracht?

Ik vergeet alles. Ik ben een orkaan. Denk nergens aan. Engelen verschijnen aan herders. Sterren staan boven ons stil. Trompetgeschal uit de hemel, koorzang, liederen, inspiratie voor musicals, feestdagen en slachtpartijen. Alles wat hiervoor gebeurd is: vergeet het. We beginnen de jaartelling weer bij nul. En alles, alles komt goed. Neemt en eet.

Neem en eet. Want dit is Mijn Lichaam dat voor jouw gebroken werd.

Neem en drink.

Neem en drink, dit is de beker van het Nieuwe Verbond.

Dit is Mijn Bloed dat voor jou vergoten werd.

En...

4.3

maria

En de blinden en lammen en zieken
Ze houden hun adem in
Zou dit hem dan zijn?
En jij zal het zijn
Maar eerst groei je op
Leer je omrollen, kruipen en lopen
Eet je je wortels niet op
Maar dat is goed voor je ogen
En als je je broccoli eet
Verandert dat in je buikje in taart
En je moet je korstjes wel eten
Als je wil leren fluiten
En je leert zingen en dansen
En kajakken en toverspreuken
En praten met dieren en draken
Je wordt wereldkampioen zwerkbal
Je vindt penicilline uit en het buskruit
Je leert kaarttrucs en vuurspuwen
En vissen naar mensen
Dan krijg je volgelingen
Doe je allemaal dingen
Dan ga je dood
Veel te vroeg
Aan het kruis
Op de Schedelberg
En je zegt
Vergeef ze
Ze weten niet wat ze doen
En je zegt
Kijk, dat is je moeder (dat is je moeder)
En je bedoelt daarmee mij (je bedoelt daarmee mij)
En je bedoelt dat ik
Vanaf nu ieders moeder zal zijn (vanaf nu ieders moeder zal zijn)

En elk van mijn kinderen (elk van mijn kinderen)
Zal ik zien sterven (zal ik zien sterven)
Tot het einde der tijden (tot het einde der tijden)
Maar weet ik veel
Dat komt allemaal later
Nu ben je bij mij

Muziek Santa Maria Strela do dia
Cantigas de Santa Maria – CSM100

Muziekvideo Veenfabriek:

4.4

maria

Nu ben je bij mij

God je bent er

Je bent bij mij

Hulpeloos

Veilig

Mijn voederbak-baby

Er is vet veel kraamvisite

Vage types

Rare kadootjes

– Wat is dat?

– Mirre

– Oké, vet bedankt

De omgeving begint langzaam terug te komen

In wat voor tent zijn we in godsnaam?

Als je het mij vraagt,

Is het die ene ster niet eens waard

En God, je bent een mens geworden

In de vorm van mijn zoon

Een mens met dromen

verlangens en lijden

God is almachtig

Maakt en breekt werelden

Aanwezig in al wat bestaat

Maar welke God heeft ooit

In de armen van zijn moeder gelegen?

(Oh Jezus

Jozef

We moeten nog een naam bedenken!)

intermezzo 1.1

milena
Paaseieren zoeken
En met Kerst skiën
In de grote vakantie naar kerken
Lekker koel vaak
Leuk om een kaarsje te branden
Voor als iemand dood was
Of hulp nodig had
Of
Je hebt een grote familie
Veel broers en zussen
Jullie zijn goede mensen
Jullie zijn moslims
En dit is jouw pad
Maak geen misstap
Probeer niet anders te zijn

5.1

maria

Maar eerst... worden we door een Engel gewaarschuwd

Koning Herodes heeft gehoord dat jij bent geboren

Hij is bang dat jij koning zult zijn

Hij zegt tegen zijn soldaten:

'Vind hem en dood hem

Dood ieder kind jonger dan twee!'

Het is zoals in de oude boeken voorspeld:

maria *Milena herhaalt elke zin*

'Een stem werd gehoord in Rama,

geween en veel geweeklaag;

Het was Rachel, die weende om haar kinderen,

en zij wilde zich niet laten troosten,

omdat zij er niet meer zijn.'

intermezzo 1.2

milena

Je hebt een grote familie

Veel broers en zussen

Jullie zijn goede mensen

Jullie zijn moslims

En dit is jouw pad

Maak geen misstap

Probeer niet anders te zijn

Of

Je moeder en vader zeggen:

'Als je achttien bent, kies dan

Of er een geloof is wat bij je past'

Maar als je achttien bent leer je ze kennen

die geloven

op hun allerslechtste moment

5.2

maria

Als er een draak in m'n nachtmerries was die je meenam

Als er een draak in m'n nachtmerries was die je meenam

Als je de hoek om ging

Als je je verslikte

Als je in slaap viel

En ik je ademhaling niet zag

Dan was ik bang dat je al bij me weg was

Die keer in de tempel

– ja, dat weet je niet meer –

Toen waren we je echt even kwijt

Maar toen was je er weer

Ik heb altijd geweten dat mijn tijd met jou bonustijd was

iets wat we eigenlijk niet hadden verdiend

Want toen Herodes zijn soldaten stuurde

was hij op zoek naar jou.

Die kinderen stierven voor jou.

intermezzo 1.3

milena

Je moeder en vader zeggen:

'Als je achttien bent, kies dan

Of er een geloof is wat bij je past'

Maar als je achttien bent leer je ze kennen

die geloven

Op hun allerslechtste moment

Of

Je herinnert je de schoolvakanties bij je oma

Ze houdt heel erg veel van jou

Elke avond komt ze aan je bed zitten

En vertelt ze verhalen over Jezus en Maria

Dat je je voor de nacht geen zorgen hoeft te maken

omdat je door Maria beschermd wordt

En het voelt als geborgenheid

Als kind

In bed

Vlak voordat het licht uitgaat

5.3

maria

Ik heb altijd geweten dat mijn tijd met jou bonustijd was
iets wat we eigenlijk niet hadden verdiend
Want toen Herodes zijn soldaten stuurde
was hij op zoek naar jou.
Die kinderen stierven voor jou.

Eigenlijk wel toch?

Waarom was niemand anders door die Engel gewaarschuwd?
Waarom mocht jij verder leven, en zij niet?
Wat hadden ze gedaan dan, die andere kinderen?
Welke God kijkt er alleen maar om naar zijn eigen kind?
Als je toch voorbestemd was voor onze zonden te sterven
had je het dan niet gelijk kunnen doen?
Waarom moesten die kinderen sterven?
Hadden we niet moet vluchten?

Het voelde niet

Je voelde zo goed in mijn armen
Maar het voelde nooit dat ik recht op je had

Ik heb altijd zeker geweten
dat ik je kwijtraken zou

maria *Milena herhaalt elke zin*

Je moeder en vader zeggen: 'Als je achttien bent, kies dan. Of er een geloof is wat bij je past.' Maar als je achttien bent leer je ze kennen. Die geloven. Op hun allerslechtste moment.

maria

Er zijn elke dag aanslagen. Auto's die aan komen rijden, vanuit het raam mensen doodschieten. Elke dag ontploffen er bommen. En datzelfde jaar – 2014 – maakt Memphis Depay een WK-debuut waarvan alle jongetjes dromen: hij komt de 45ste minuut, vlak voor rust, in het veld in

de groepswedstrijd tegen Australië. Minuut 58 levert hij de assist voor de gelijkmaker (Robin van Persie (2-2 staat het nul). En dan, precies tien minuten later, maakt hij met een waanzinnig afstandsschot zelf de winnende goal. Hij is de eerste Oranje-international die op een WK-eindronde als invaller een doelpunt voorbereidt én er zelf eentje maakt. Hij is met twintig jaar en vier maanden de jongste Nederlandse doelpuntenmaker aller tijden op een WK. En hij is net zo oud als jij. En dan ontploft er een bom. Bij de basisschool in je straat. De stukken vlees komen tot aan het raam van het souterrain waar je slaapt. Je ziet als eerste het hoofd van een meisje. Er zijn ook kinderen die nog helemaal heel zijn, maar die niet meer bewegen. Dat vind je zó vreemd om te zien...

Dat ze helemaal heel zijn... En de wereldvoetbalbond FIFA verbiedt dat jaar voor het eerst alle religieuze uitingen rondom de wedstrijden. Wie die regel overtreedt kan een boete krijgen of zelfs worden geschorst. Maar als het eindsignaal klinkt valt Memphis op zijn blote knieën op het gras, hij vouwt zijn handen samen, brengt zijn voorhoofd naar de grond, komt weer overeind en wijst met uitgestrekte armen en twee vingers naar de hemel – naar mij? – en het is een fantastische voetballer en het moeilijkste vind je de ouders, die hun kinderen zoeken. De geluiden die ze maken. Geween en veel geweeklaag. Ze wenen om hun kinderen en ze willen zich niet laten troosten, omdat ze er niet meer zijn en ze kunnen niet meer denken. Ze helpen totaal niet. En jij verzamelt hun rugzakjes. Omdat in de schriftjes hun namen staan en daarna kan je niet meer slapen, en als je slaapt dan gil je en je moeder zegt tegen je: 'je bent te jong. Ik wil je niet verliezen' en ze verkoopt haar huis, terwijl niemand nog huizen wil kopen en ze geeft je het geld, nog geen drieduizend euro, en ze zegt tegen je: 'ga alsjeblieft weg, nu je nog kan!'

Muziek Ya Mariamul Bikru

Maronitisch lied van de Syrische en Libanese kerk uit 16de eeuw

Ya Maryamul bikru foqti,
shamsa wal qamara
Wakula najmen bee 'afla,

kee sama ee sara

En je vertrekt. Eerst naar Istanbul. Het leven is goed. Je slaapt in fijne hotelkamers, terwijl je ook nog genoeg overhoudt om de maffia voor de overtocht te betalen. Dan ga je naar Izmir, daar ga je de zee op en zink je; je krijgt je kleren niet uit, omdat in rugzak je instrument en in je schoenen je geld zit en die wil je niet kwijt en het lukt gewoon niet, en je moet terug naar de kust en je zwemt en je zwemt en op een gegeven moment weet je zeker, 'ik ga het niet halen'.

Maar je haalt het dan toch en met jouw paspoort ben je inmiddels in de hotels niet meer welkom en de achtste keer lukt het, komt jullie rubberboot aan. Terwijl vele anderen zinken waar je de kust niet meer zwemmend bereikt. Maar daar was Jezus en hij leerde iedereen over water te lopen en alles kwam goed – er komt later nog tijd om aan verloren vrienden te denken – nu moet je door – door en het is alweer een boel dagen later, en jullie staan aan een Grens – binnen Europa, normaal gewoon open – nu waar je maar kijkt staan soldaten, niet om te helpen, en je kan nergens meer heen, geen supermarkt is er, geen tenten, geen dekens, geen plek om te schuilen en sommige gezinnen schuilen onder een bruggetje bij een open riool en zij worden ziek en het regent vier dagen en nachten, vier dagen en nachten regent het zonder oponthoud door, het regent pijpenstelen, katten en honden en kikkers, het komt met bakken uit de hemel, het regent alsof wij mensen iets fout doen, alsof God probeert de zondvloed over te doen.

(Wat niet zo was, we zaten de finale waterpolo voor vrouwen te kijken en God had de popcorn op de 'laat het regenen'-knop neergezet en was toen in slaap gevallen, want waterpolo voor vrouwen klinkt best wel sexy, maar dat is het natuurlijk totaal niet.)

En op dag vier komt dan eindelijk Unicef. En Unicef draait een commercial voor de verzamelde pers. Ze delen wat water uit, eten en luiers, maar lang niet genoeg. En als de camera's niet meer draaien vertrekken ze weer. Het duurt een minuut ongeveer. En dat is alle hulp die je de hele reis krijgt. Dan heeft muziektheater met zielige verhalen

over vluchtelingen net zo veel zin. 'Als maar niemand boos wordt van dit verhaal.' 'Als iedereen het maar kan volgen.' 'Als ze maar niet alleen maar gaan zeiken over de slechte grappen.' 'Als het maar geen hoopvol einde heeft, dat het stuk de realiteit laat zien, maar dat we aan het einde toch weer staan te juichen voor de dapperheid van onze soldaten.'

En je rent een van de soldaten omver, je kiest er een uit die al wat ouder is en er vriendelijk uitziet, want bij zo iemand lukt het misschien en het lukt inderdaad en je weet te ontsnappen en je vindt een heuptas vol geld van iemand die ook op de vlucht is, en dat geld is vast ook van een moeder die haar huis heeft verkocht, dus je geeft alles terug. Terwijl je zelf onderweg door iedereen links en rechts wordt bestolen. En dan op een nacht, vele ontberingen en wanhopige dagen en nachten later, word je gepakt door soldaten en moet je in een kamp in een bos en ze pakken alles af, de soldaten: je klarinet; je eten; je sigaretten, en ze roepen naar een oude man die ze ook hebben gepakt: 'wil je roken?' En als de oude man 'ja' zegt, dan zeggen ze: 'Als je wil roken, dans dan voor ons!

Zing voor ons!

Laat zien hoe graag je het wil!

En de oude man zingt en danst voor de soldaten.

Hij zingt en danst voor de soldaten.

En daar, in dat land, in dat kamp, toen je geen uitweg meer zag, toen heb je gebeden.

Maar je bad niet tot mij.

Ja, en dan heb ik dus ook gelijk al totaal geen zin meer om te helpen.

Als je niet eens weet welke stroming van welk heilig boek de enige juiste is, als je dat al niet weet – of niet wil weten, want dat is het – waarom zou ik dan andersom voor jou wel m'n best doen?

'Als je bestaat God, dan is dit het moment om het te laten zien:

Ik heb zoveel doorstaan.

Ik heb niks misdaan.

Ik heb kinderen dood zien gaan.

Ik ben bijna verdronken.

Ik heb geen geld.
Het geld dat ik vond gaf ik terug.
Ik heb goed gedaan zoveel als ik kon.
Ik wil hier niet blijven.
Laat je zien als je lieft God.
Ik wil hier niet blijven God.
Doe iets als je lieft.'

En ik zei:
'het is goed dat je nu aan me denkt.'

En er gebeurde een wonder.

5.4

Muziek Invocation

Compositie: Bastiaan Woltjer

6

Muziek Cantiga voor Alfonso Cantigas de Santa Maria – CSM159

Luister goed mijn vrienden naar het lied dat ik ga zingen
Van Alfonso zal je horen, hij was koning goed en wijs
Hij leefde en regeerde in de Spaanse Middeleeuwen
Dat was zoals je weet toen haast het aardse paradijs

Zijn moeder en zijn vader reden op een paard aan kop
van't leger dat de opstand van Gonzalo neer ging slaan
Toen zijn Moeders vliezen braken en de weeën al begonnen
Kwamen ze maar net op tijd nog bij een stadje aan

dat Stadje was Toledo, dat gebouwd was op een heuvel
Gelegen aan het water op de oevers van de Taag
't Was vroeger van de Moren dus je vond er alle wijsheid
Wetenschap en kunst, want dat verzamelden ze graag

Onze held geniet een jeugd waaraan je ziet hoe goed het gaat
Met 't koninkrijk dat groeit en bloeit als never nooit tevoor
Als prins ontvangt hij onderwijs van koninklijke klasse
Passend bij de status en positie waar hij toe behoort

Lezen leert hij goed en alle talen vloeiend spreken
Als Arabisch en Hebreeuws en zelfs het Portugees
Zijn moedertaal was Cast'lians wat niemand nu nog spreekt
Hoop'lijk gaat dat niet gebeuren met het mooie Aramees

Alfonso leert behalve boeken lezen nog veel meer
Met zijn vader en zijn leger gaat ie mee op oorlogspad
Zo leert Alfonso hoe bevel te voeren over ridders
Hij leert 'oorlogslogistiek' en 'hoe beleger je een stad'

Hij is bij de val van Córdoba en hij verover

samen met zijn pa de stad Sevilla op de Moren
Die mooie stad met de moskeemet gouden minaret
En dan wordt op een goede dag Alfonso's zoon geboren

De baby die heet Ferdinanden kijk hoe klein ie is
Jezus God Maria hoe bijzonder is een zoon
Een prins, een erfgenaam, een zoon, een klein en kwetsbaar
wonder
Nog in de luiers nu en later zit ie op je troon

't Leven dat is beter dan Alfonso ooit had durven dromen
De jaren gaan voorbij en het is vrede in het land
Alfonso sponsort wetenschappen kunsten en de kerk
Zijn zoon is nu een man al even grappig als charmant

Dan besluit de wijze koning om helaas op pad te gaan
Een lange reis naar Rome, naar het verre Vaticaan,
Om daar misschien de Paus te spreken, als hij had geweten
wat er zou gebeuren was hij never nooit gegaan

Want het land waarvan Alfonso koning is dat grenst
in 't zuiden aan het laatste Europese Emiraat (en)
als Alfonso onderweg is sterft opeens Mohammed Een
Een slimme goede Emir waar je prima mee kon praten

Maar Mohammed Een is dood en hij wordt opgevolgd
Door Mohammed Twee en die moet blijkbaar wat bewijzen
Dus dan breekt opeens de oorlog uit en is er bloed en dood
En zwaarden mannen vrouwen paarden sterven huilen krijsen

Het leger wordt nu snel door Ferdinand je zoon verzameld
Om de moslims t'rug te drijven maar dan slaat het noodlot toe
Nog voor hij ooit de vijand heeft gezien wordt Ferdinand geveld
Door gewoon gewone koorts voelt hij zich misselijk en moe

En diezelfde dag nog sterft hij, dat was dat, opeens

Het leven van Alfonso's zoon voorbij waarom zo snel
Maria, Moeder zeg waarom toch moeten mensen lijden
Zelfs de wijzen en de vromen en verlichten lijkt het wel
De verdrietige Alfonso zat met deze vragen
En heel soms kan uit pijn iets wat bijzonder is ontstaan
Alfonso maakte de Cantiga's: lied'ren over wond'ren
Die de Maagd Maria voor de mensen heeft gedaan

maria

Ik ben er nog hoor. Ik ben er altijd.

Als iemand alleen en verlaten is, ben ik er, dichtbij, zoals ik naast jou was, mijn zoon, toen iedereen jou in de steek liet. Ik bescherm altijd mijn kinderen en verdedig ze tegen gevaar, zelfs als ze de weg kwijtraken of hun redding in gevaar brengen. Ik ben er voor ze, precies zoals jij het me gezegd hebt. Ik hoor hun stemmen, zelfs de stemmen die in hun hart gesloten blijven. Ik ben er, ik bid voor ze en ik bid voor degenen die niet bidden. Omdat ik jouw moeder ben. Omdat ik ieders moeder ben. Hoe is het met je? Hou je het een beetje bij? Er zijn inmiddels alweer eeuwen voorbij. Ze zingen en houden elkaars handen vast ter ere van jou, wist je dat? En ze bouwen gebouwen en kinderen maken tekeningen en ze voeren oorlog en noemen elkaar ratten en apen en ongedierte. En als ze sterven op het slagveld roepen ze om hun moeder. Maar dat mag ook. Want iedereen heeft soms een moeder nodig. Zelfs jij toch? En jij bent een God. En ze kijken ook naar elkaar om en worden samen oud en gelukkig en sommige worden in paleizen geboren, maar veel meer nog in hutjes van golfplaat en ze weten nog steeds allemaal niet wat ze doen, precies net als toen... Al zeggen sommigen dat ze het wel weten. Sommigen die zeggen dat ze het wel weten, zeggen dat ze het allemaal weten omdat ze hebben gelezen wat jij zou hebben gezegd in een boek, wist je dat? Ja, die zijn gek. Maar de andere mensen zijn ook meestal gek, maar dan weer op een andere manier. Ze zijn inmiddels al met acht miljard nu. En ze zijn allemaal anders. Dat is wel echt gaaf hoor. En ze willen allemaal weten hoe het nu verder gaat. Hoe lang duurt het? Is het alleen maar liedjes en tekst of komt er ook nog wat anders? Waar gaan we heen als we doodgaan? Daarin zijn ze hetzelfde dan weer. En degenen die eerlijk zijn tegen zichzelf weten dat ze er helemaal niks van begrijpen. Ze begrijpen niks van dit alles. De bomen en de natuur en al die dingen nog meer. O ja, ik las deze laatst, misschien ken je hem al: 'De gemiddelde mens, die heeft één tiet en één bal.' Snap je? Die is leuk toch? Dat stond op zo'n meme heet dat toch? Zo'n plaatje op Facebook? Ik wou hem je sturen of appen maar je kent 'm vast al. Ik moest er aan denken omdat ik dacht

dat voor zo veel verschillende mensen één waarheid of één standaard antwoord op alles misschien niet toereikend meer is? Maar je hebt het vast druk. Misschien heb je zin om even te bellen? Zou fijn zijn. Ik mis je. Ze vragen naar jou. Of je kan helpen misschien. Of je misschien antwoorden hebt op hun vragen.

8

Muziek Quén Souber Santa Maria Cantigas de Santa Maria – CSM206

Quen soubér Santa María, ben de corazón amar,
pero o tent' o diabo, nunca o fará errar.

E daquesto un miragre, conteu, non há gran sazôn,
dun Papa que houv' en Roma, que nom' había Leôn,
a que punnou o diabo, de meter en tentaçôn,
porque en Santa María, éra todo séu cuidar.

Quen soubér Santa María, ben de corazón amar,
pero o tent' o diabo, nunca o fará errar.

Porque éra Padre Santo, o diabo traballou
per como o enganasse; e tanto pós el andou
que por mui gran fremosura, de mollér o enganou,
que ll' amostrou u sa missa, dizía sobr' un altar.

Muziekvideo Veenfabriek:

9

(Gedicht is van Muhammad al-Maghout)

Ghaeth Almaghoot draagt het gedicht voor, Maria vertaalt

10

maria

Ik weet nog een keer

Toen was ik zwanger van Jakobus denk ik,
toch?

Jozef?

Of waren we al...

Ja, dat was toen we terug waren in Nazareth

Omdat het daar veilig was weer

En als het veilig is dan moet je terug

Nou ja, ik weet niet meer waar het was

We waren in het badhuis

Je was met me mee

Tussen al die blote vrouwen

Ik was acht maanden

Je was nieuwsgierig naar alles

En we hadden het er al over gehad

Dat jij ook in mijn buik had gezeten

Toen je nog klein was

Vraag je opeens

Of je roept het

Ik weet niet meer waarom

Vanaf de andere kant van het badhuis

Sta je helemaal in je blootje

Buikje naar voren, handjes in je zij

Roept je plotseling:

'Mama! Maar wie heeft mij dan in jouw buik gestopt?

En hoe heeft ie dat gedaan?'

Al die vrouwen lachen

En ik wist – ik had het niet meer
Toen heb ik – ik weet het niet

Toen heb ik gezegd – wat moest dan ik zeggen?
Ik heb toen gezegd
Dat God dat had gedaan
Dat je een geschenk van God was

En jij zei
'Is God dan mijn vader?'

En ik zei
'Ja, God is je vader'

11.1

Muziek Ave Maria
Compositie: Bastiaan Woltjer

Ave Maria
Gratia Plena
Dominus Tecum

Shlom Lech Maryam
Je vous salue Marie
Ave maria

Muziekvideo Veenfabriek:

11.2

maria

En de zoon wordt in veiligheid gebracht.

En in de hemel is het oorlog.

En ik zie een wonder in de hemel: een vrouw bekleed met de zon, de maan onder haar voeten, en op haar hoofd een kroon van twaalf sterren.

En ik zie nog een wonder, kijk dan: een grote draak.

En de draak voert oorlog tegen haar kinderen.

Het is zo makkelijk om te vergeten. Wat je moet onthouden.

nawoord

MARIA MARIA MARIA is ontstaan vanuit mijn vurige wens om een muziektheatervoorstelling te maken rond de *Cantigas De Santa Maria*: een verzameling van meer dan vierhonderd Maria-liederen uit het Spanje van de dertiende eeuw. Deze liederen, geschreven in het Galicisch-Portugees, zijn verzameld door koning Alfonso de Wijze. Deze koning had een enorme belangstelling voor wetenschap en kunst. Aan zijn hof had hij meerderde Moorse musici in dienst en hun invloed is terug te horen in de muziek.

Bij de zoektocht naar een zanger om de liederen te vertolken leerde ik de Marokkaanse zanger Anass Habib kennen. Ik was direct betoverd door zijn interpretatie van de *Cantigas*. Habibs achtergrond in Arabische en vroeg-Christelijke muziek uit Syrië en Libanon inspireerde me om ook deze klanken in de voorstelling te laten horen. *MARIA MARIA MARIA* opent met een improvisatie van Habib op de tekst van het Ave Maria in het Aramees, de taal waarin Jezus sprak. (Blz.7)

Later in de voorstelling worden twee Spaanse liederen gezongen uit het *Libre Vermell de Montserrat*, een verzameling pelgrimsliederet uit de veertiende eeuw. (Blz.21 en blz.22) Waarschijnlijk zijn de melodieën zelfs nog ouder, maar werden ze van nieuwe teksten voorzien, zodat de overmatig drinkende pelgrims liederen zouden zingen die wat meer kuis waren... Joeri Vos schreef op een van de *Cantigas* een nieuwe tekst: in *Cantiga voor Alfonso (CSM 206)* bezingt actrice Milena Haverkamp het levensverhaal van Alfonso de Wijze. (Blz.41) De oorspronkelijke tekst vertelde over een verdwenen stukje vlees, dat met hulp van Maria door een groep pelgrims wordt teruggevonden omdat het begint te trillen. Door dit wonder van Maria kan de serveerster als dader worden aangewezen. Vervolgens hangen de pelgrims het dansende stukje vlees boven het altaar in de kerk om Maria te eren.

Ik heb met de musici van de Veenfabriek gezocht naar een nieuwe klankwereld, door nieuwe(re) instrumenten en electronica te combineren met oude(re) instrumenten, zoals het portatief (Middeleeuws orgel) en de duduk. En net zoals in de voorstelling het verhaal van Maria op een helemaal eigen en nieuwe manier wordt verteld, heb ik de musici gevraagd ook de eeuwenoude melodieën met frisse oren te benaderen

en een aantal nieuwe, eigen composities toegevoegd.

De QR codes in dit tekstboekje leiden naar video's op YouTube met de liederen uit de voorstelling. Van een aantal van de liederen zijn in de voorstelling alleen enkele coupletten te horen. In dit boekje vindt u daarom alleen de tekst van de coupletten die in de voorstelling gezongen worden.

Bastiaan Woltjer,
componist en muzikaal leider van de Veenfabriek

vertaling
van de liederen

Blz.7

Shlomlekh Maryam

Wees gegroet, Maria, vol van genade.

De Heer is met U.

Gij zijt de gezegende onder de vrouwen,

En gezegend is Jezus, de Vrucht van Uw schoot.

Heilige Maria, Moeder van God,

Bid voor ons, zondaars,

Nu en in het uur van onze dood.

Amen.

Blz.10

Des Oge Mais

Vanaf deze dag zal ik zingen

voor de nobele vrouw,

door God verkozen

gezegend en heilig vlees,

om ons een grote gift te schenken

in Zijn koninkrijk

en nalaat aan Zijn volgelingen
het eeuwige leven,
zodat we niet
opnieuw de dood ondergaan.

Daarvoor wens ik te beginnen
met hoe ze werd gegroet
Door Gabriel toen hij haar opriep
En zei “oh heilige
Maagd, geliefde van God
Jij draag Hem nu in je
Die de wereld zal redden
En je bloedsverwante
Elisabeth die twijfelde
wordt daarmee ongelijk bewezen”

Dan wens ik te vertellen
Hoe ze moe geworden
aankwam in Bethlehem,
Bij de poorten van de stad
Kort daarna beviel ze
Van Jezus Christus
Als een arme onfortuinlijke vrouw
legde ze Hem in de kribbe
Waar ze stro plaatsden om te rusten
Tussen de ploegdieren.

Blz.21

Cuncti Simus

Laat ons allen samen zingen: Heil Maria

Toen de maagd alleen was, verscheen een engel
Gabriel was opgeroepen, uit de hemel gezonden
Met een opgewekt gezicht zei hij; Heil Maria
Laat ons allen samen zingen; Heil Maria

Met een opgewekt gezicht zei hij luister geliefde
Jij zult zwanger worden Maria; Heil Maria
Laat ons allen samen zingen; Heil Maria

Jij zult zwanger worden luister geliefde
Je zult een zoon baren; Heil Maria
Laat ons allen samen zingen; Heil Maria

Je zult een zoon baren luister geliefde
Je zult hem Jezus noemen; Heil Maria
Laat ons allen samen zingen; Heil Maria

Blz.22

Laudemus Virginem

Laten we de maagd loven
En haar zoon Jezus Christus
Laten we standvastig rouwen over onze zonden,
En vertrouwen op Jezus.

Blz.35

Ya Mariamul Bikru

O Maagd Maria,
jij die de zon en de maan overtreft.

Blz.48

Quen Souber

Ieder die Heilige Maria kent, met heel zijn hart van haar houdt
De duivel kan hem verleiden, maar hij zal nooit een fout begaan.

Er was een wonder, niet lang geleden
Van een paus die in Rome leefde, hij heette Leôn
Die de duivel strafte en verleiding bracht

Omdat de Heilige Maria alleen in zijn gedachten was

Ieder die Heilige Maria kent, met heel zijn hart van haar houdt
De duivel kan hem verleiden, maar hij zal nooit een fout begaan.

Omdat hij een heilige vader was, werkte de duivel hard
Om hem te verleiden en hield vast
Bedroog hem met de grote schoonheid van een vrouw
Voor hem gebracht terwijl hij de mis opdroeg voor het altaar.

Blz.49

Van de drempel naar de hemel

Nu,
de droevige regen
Mijn droevige gezicht doordrenkt,

droom ik van een ladder van stof,
verzameld van kromgegroeide ruggen
en handen vastgeklampt aan knieën,
om naar de hoogste hemel te klimmen
en uit te vinden
wat er komt van onze gebeden en zuchten.

Mijn lief,
alle gebeden en zuchten,
alle klaagzangen en schreeuwen om hulp,
die komen van
miljoenen lippen en harten,
duizenden jaren en eeuwen lang
moeten ergens in de hemel verzameld worden,

Net als wolken.

En misschien

zijn deze woorden van mij
nu dicht bij die van Jezus.

Dus laat ons wachten op de tranen van de hemel,
mijn lief.

Blz.52

Ave Maria

Wees gegroet Maria,
vol van genade,
de Heer is met U
Wees gegroet Maria

muziek

Shlom Lech Maryam

tekst: Ave Maria (in Aramees)

improvisatie: Anass Habib

Ave Maria (proloog)

compositie: Bastiaan Woltjer

Des Hoge Mais quér' éu trobar

Cantigas de Santa Maria – CSM1

Ya Mariamul Bikru (Instrumentale versie, Duduk)

Maronitisch lied van de Syrische en Libanese kerk uit 16de eeuw

Cuncti Simus Concanentes

Llibre Vermell de Montserrat

Laudemus Virginem

Llibre Vermell de Montserrat

Laudemus Bevalling

compositie: Bastiaan Woltjer

Santa Maria Strela do dia

Cantigas de Santa Maria – CSM100

Ya Mariamul Bikru

Maronitisch lied van de Syrische en Libanese kerk uit 16de eeuw

Invocation

compositie: Bastiaan Woltjer

Cantiga voor Alfonso

Cantigas de Santa Maria – CSM159

nieuwe tekst: Joeri Vos

Quén Souber Santa Maria
Cantigas de Santa Maria – CSM206

Ave Maria
compositie: Bastiaan Woltjer

bezetting

Anass Habib	zang
Jacobien Elffers	zang
Milena Haverkamp	altviool en zang
Ghaeth Almaghoot	klarinet, basklarinet, duduk
Bastiaan Woltjer	trombone, tuba, electronica, compositie en arrangementen
Raphael Vanoli	gitaar
Enric Monfort	percussie

Maria Maria Maria ging bij De Veenfabriek in première op 1 september 2021 in Scheltema in Leiden.

Spel, zang en muziek	Ghaeth Almaghoot Jacobien Elffers Anass Habib Milena Haverkamp Enric Monfort Raphael Vanoli Bastiaan Woltjer
Regie	Joeri Vos
Composities en arrangementen	Bastiaan Woltjer
Vormgeving	Mats Boswijk
Kostuums	Vita Coenen
Techniek	Ramses Nieuwenhuizen
Productie	Emmalot Morel Ray Vaessen
Publiciteit, marketing	Kelly de Haan Judy Lijdsman

www.veenfabriek.nl

Met dank aan Teun Smits en Konrad Koselleck.

Joeri Vos (1981) is regisseur, schrijver en acteur en sinds 2017 artistiek leider van muziektheatergezelschap de Veenfabriek. Hij studeerde in 2006 af aan ArtEZ toneelschool in Arnhem. Als maker/regisseur was hij daarna onder andere verbonden aan Generale Oost en de Toneelschuur, en hij werkte als acteur en schrijver bij Keesen&co en MightySociety. Van 2013 tot en met 2016 maakte hij deel uit van het artistieke team van Toneelgroep Oostpool. Vos' teksten zijn onder andere geregisseerd door Willibrord Keesen, Gerardjan Rijnders, Marcus Azzini en Eric de Vroedt. En door hemzelf. Hij heeft ook een aantal teksten samen met anderen geschreven, onder andere met Teun Smits, Saman Amini, Joy Delima, Ilay den Boer en Sadettin Kırmızıyüz. In 2016 vroeg Paul Koek hem als opvolger voor het artistiek leiderschap van de Veenfabriek.

Toneelwerk

*Maria Maria Maria** – 2021

*Corry, Senior en Vlampie** – 2020

*De wereld volgens John** – 2019

*Alles van waarde** – 2018

*Pinokkio** – i.s.m. Teun Smits – 2018

Stamboommonologen – i.s.m. Joy Delima – 2018

Ophelia – 2017

*De Lankmoedigen** – 2016

*Fresh Young Gods** – 2015

*De Onrendabelen** – 2014

Buzz Aldrin, waar ben je gebleven? – 2013

*Het proces** – 2013 *Wat er gebeurde met de spullen uit het kantoor van*

Koen Beentjes na het faillissement van Binckbank – 2012

De laatste dans – i.s.m. Ilay den Boer – 2012

What's happenin'brother – i.s.m. Sadettin Kırmızıyüz
– 2012

Hamlet – 2010

*Mightysociety 8** – 2010

De ondergang van... – 2010
Orlando – 2009
Richard 111 – 2009
Richard 1 – 2009
MENSEN – 2008
De Sjoerd Vollebregt Show – 2007
Hallo Maria – 2006
Alpha Centauri – 2006
Save Enterprises – 2005
Het familiebedrijf – 2004
Campagne – 2003
Schimmenrijk – 2002
Bloedbanden – 2001
Alfred – 2001
Desdemona – 2000

*Teksten verschenen bij De Nieuwe Toneelbibliotheek